

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДУХНЕВИЧ АНДРІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 349.42(477):339.52СОТ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ УГОД СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ
У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Спеціальність: 12.00.06 – земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ–2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі земельного та аграрного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант : доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Носік Володимир Васильович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, професор кафедри
земельного та аграрного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Статівка Анатолій Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, професор кафедри
земельного та аграрного права (м. Харків);

доктор юридичних наук, професор
Єрмоленко Володимир Михайлович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач кафедри
аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В. З. Янчука (м. Київ);

доктор юридичних наук, старший науковий
співробітник
Бугера Сергій Іванович,
Національна академія аграрних наук України,
директор Національного наукового центру
«Інститут бджільництва імені П. І. Прокоповича»
(м. Київ).

Захист відбудеться 4 квітня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.001.52 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розіслано 1 березня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т. Г. Ковальчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах світових інтеграційних економічних, правових, суспільних процесів участь держав у створенні й діяльності міжнародних організацій потрібно розглядати як детерміновану об'єктивними та суб'єктивними чинниками закономірність забезпечення сталого розвитку суспільства, оскільки це дає змогу державам-учасникам на взаємоузгоджених методологічних, політичних, державно-правових, фінансових, інституційних й інших засадах задовольняти як власні для кожної з них, так і спільні для всіх потреби та інтереси економічного, екологічного, соціального, державно-правового й іншого характеру.

Започаткований у 1993 р. процес підготовки до вступу України до СОТ завершився прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про ратифікацію Протоколу про вступ до Світової організації торгівлі» від 10.04.2008 р., відповідно до якого наша держава приєдналася до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. й набула повноправного членства в цій міжнародній організації з 16.05.2008 р. Це означає приєднання України до багатосторонніх угод із торгівлі товарами як Додатків до вказаної вище Угоди, серед яких особливого значення набуває Угода про сільське господарство СОТ.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність інтересу до проблематики організаційно-правового забезпечення й правового регулювання аграрних відносин у зв'язку зі вступом України до СОТ, набуттям нею асоційованого членства в ЄС та участю суб'єктів аграрного підприємства в торгівлі сільськогосподарськими товарами в межах Зони вільної торгівлі з державами-членами ЄС і СОТ.

Основні положення сучасних наукових теорій правового регулювання аграрних відносин та органічно поєднаних із ними інших суспільних відносин і можливі шляхи й способи реалізації доктринальних висновків і рекомендацій викладено в працях вітчизняних учених у галузі аграрного, земельного, екологічного права, а саме: В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк, Н. О. Багай, А. Л. Бейкуна, А. Г. Бобкової, С. І. Бугери, М. Я. Ващишин, Ю. О. Вовка, О. В. Гафурової, А. П. Гетьмана, С. Ф. Домбровського, В. М. Єрмоленка, В. П. Жушмана, П. Д. Індиченка, І. І. Каракаша, Т. О. Коваленко, В. В. Костицького, М. В. Краснової, П. Ф. Кулинич, С. І. Марченко, А. М. Мірошниченка, Н. Р. Малишевої, В. Л. Мунтяна, В. В. Носіка, З. А. Павловича, О. О. Погрібного, О. А. Поліводського, В. К. Попова, Т. П. Проценко, І. П. Сафонова, В. І. Семчика, І. О. Середи, В. Д. Сидор, В. А. Сонюка, А. М. Статівки, В. М. Стретовича, Н. І. Титової, В. Ю. Уркевича, В. І. Федоровича, В. С. Шелестова, Ю. С. Шемшученка, М. В. Шульги, В. В. Янчука, В. З. Янчука та ін.

Зроблені названими вище науковцями висновки щодо методологічних, теоретичних, законодавчих основ механізму правового регулювання аграрних, земельних, природоресурсних, екологічних відносин у сфері сільського господарства й соціального розвитку села складають основу для подальшого дослідження актуальних правових питань стосовно розробки концептуальних

підходів і юридичних конструкцій до стратегії розбудови системи аграрного законодавства та правового механізму регулювання аграрних відносин в умовах участі України в СОТ і набуття асоційованого, а згодом і повноправного членства в Європейському Союзі.

Водночас, зважаючи на сучасні світові інтеграційні процеси, у науці аграрного права розпочато дослідження окремих аспектів організаційно-правового забезпечення й правового регулювання аграрних відносин у зв'язку зі вступом України до СОТ, набуттям нею асоційованого членства в ЄС та участю суб'єктів аграрного підприємства в торгівлі сільськогосподарськими товарами в межах Зони вільної торгівлі з державами-членами ЄС і СОТ.

У цьому зв'язку варто назвати дисертаційне дослідження Л. І. Полухович щодо організаційно-правових питань виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції в контексті вимог СОТ, у якому зроблено спробу розкрити правові засади регулювання суспільних відносин у сфері сільського господарства крізь призму аналізу норм і вимог права СОТ у частині правових засад виробництва, переробки й реалізації продукції рослинного та тваринного походження.

Враховуючи те, що держави-члени ЄС є одночасно членами СОТ, інтерес викликає також праця А. Й. Богдана щодо правового забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні в контексті вимог законодавства ЄС, у якій на основі порівняльно-правового аналізу аграрного законодавства України й сільськогосподарського законодавства ЄС розкрито особливості адаптації українського законодавства до права ЄС у частині правового регулювання відносин у сфері виробництва зерна, молока та молочної продукції, м'яса й м'ясопродуктів і на цій основі зроблено наукові висновки та рекомендації стосовно розвитку аграрного законодавства в умовах участі України в ЄС.

Серед досліджень вітчизняних учених у сфері аграрного права України окремі аспекти державно-правового регулювання аграрних відносин в умовах світових інтеграційних процесів висвітлено в наукових публікаціях С. І. Бугери, О. В. Гафурової, В. М. Єрмоленка, Т. В. Курман, С. І. Марченко, В. В. Носіка, Л. О. Панькової, А. М. Статівки, Я. О. Самсонової та інших учених. При цьому в більшості праць науковці аналізують систему, структуру, зміст аграрного законодавства, особливості правового регулювання відносин в окремих галузях сільськогосподарського виробництва, наголошуючи на необхідності врахування вимог СОТ, не розкриваючи при цьому юридичної природи Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у системі аграрного законодавства, особливостей застосування їхніх норм і вимог у сфері доступу до ринків сільськогосподарської продукції, подолання колізій між аграрними законами й угодами СОТ із питань сільського господарства, організаційно-правового забезпечення механізму захисту вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників в умовах прозорості та вільного імпорту сільськогосподарських товарів в Україну, стимулювання експортного потенціалу українського сільського господарства за принципами й вимогами СОТ, здійснення контролю за сільськогосподарськими товарами тощо.

Отже, значна частина проблемних питань цієї складної та багатогранної теми потребує докладнішого вивчення, оскільки залишаються малодослідженими або ж не дослідженими актуальні для України теоретичні й практичні проблеми реалізації Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод цієї міжнародної організації як частини національного законодавства в системі аграрного законодавства щодо державної аграрної політики в умовах участі України в СОТ, визначення місця й ролі органів державної влади в забезпеченні втілення в життя норм і вимог названих вище угод СОТ у механізмі правового регулювання аграрних відносин, що виникають, змінюються й припиняються у сфері доступу до ринку сільськогосподарських товарів, внутрішньодержавної підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, здійснення санітарного та фітосанітарного контролю сільськогосподарської продукції й товарів, забезпеченні продовольчої безпеки, особливостей захисту прав сільськогосподарських товаровиробників і національних інтересів держави в межах СОТ тощо.

Оскільки Угода про сільське господарство та інші багатосторонні угоди СОТ належать до міжнародних договорів, норми яких охоплюють широке коло складних питань реформування світового сільського господарства, дослідження правових проблем реалізації цих угод у системі аграрного законодавства й права України потребує також використання наукових здобутків вчених у сфері міжнародного права, економіки, аграрної науки. Тому розгляд включених до змісту цієї роботи питань проведено також із використанням праць таких українських науковців, як В. Г. Андрійчук, О. М. Азаров, С. І. Дем'яненко, С. М. Кваша, І. В. Кобута, О. М. Могильний, Л. В. Молдован, О. О. Мережко, М. І. Неліп, А. О. Олефір, С. Г. Осика, Т. О. Осташко, В. Т. Пятницький, І. М. Свідерська, Т. М. Циганкова та ін., а також зарубіжних, зокрема С. Аланок, Дж. Кейнс, Ж. Б. Сей, Л. Штрівє, Ш. фон Крамон Таубадель, Л. Хоффманн, М. Трейсі та ін. У дисертаційних і монографічних роботах, наукових публікаціях учених висвітлено методологічні основи участі України в СОТ і можливі позитивні й негативні економічні та соціальні наслідки вступу до цієї організації, правові, економічні проблеми міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами, підстави й порядок розгляду міжнародних торговельних суперечок у діяльності СОТ, здійснення державного регулювання відносин у сфері внутрішньої підтримки сільського господарства тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до державної бюджетної науково-дослідної роботи за темою «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспекти», яку виконано на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка (номер теми 11 БФ042-01, номер державної реєстрації 01016U006631).

Мета й завдання дослідження. З огляду на об'єктивні й суб'єктивні чинники вступу та членства України в СОТ, а також наявні проблеми законодавчого й доктринального характеру, мета наукового пошуку полягає в тому, аби визначити та розкрити методологічні, теоретичні, законодавчі основи й інституційно-функціональну структуру сучасної концепції державної аграрної політики та

розвитку аграрного законодавства щодо організаційно-правового забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угод як частини національного аграрного законодавства в механізмі правового регулювання аграрних відносин у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та торгівлі сільськогосподарськими товарами на внутрішньому й зовнішньому аграрних ринках держав-членів СОТ в умовах глобалізації світових економічних, екологічних, соціальних, державно-правових явищ, створення умов для забезпечення сталого соціального розвитку сільських територій.

Для досягнення мети в науковій роботі поставлено та виконано такі основні завдання:

- розкрити методологічні засади організаційно-правового забезпечення реалізації Угод Світової організації торгівлі в системі аграрного законодавства й права в умовах членства України в СОТ;
- проаналізувати еволюцію аграрного законодавства України до вступу в СОТ, а також після вступу України в СОТ та визначити основні етапи, тенденції й сучасний стан аграрного законодавства в частині організаційно-правового забезпечення реалізації угод СОТ у правовому регулюванні аграрних відносин;
- визначити юридичну природу Угоди про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угод у системі та структурі національного аграрного законодавства;
- висвітлити особливості правових форм, способів реалізації Угоди про сільське господарство СОТ у механізмі правового регулювання аграрних відносин;
- проаналізувати систему, функції органів державної влади у виконанні заходів, спрямованих на гармонізацію аграрного законодавства з нормами Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ, а також виконання взятих Україною зобов'язань у цій сфері;
- розкрити інституційно-функціональне забезпечення реалізації Угод СОТ у сільському господарстві в організаційній структурі цієї організації;
- визначити аграрно-правову природу доступу до ринку сільськогосподарських товарів відповідно до Угоди про сільське господарство й інших багатосторонніх угод СОТ;
- проаналізувати організаційно-правові питання доступу іноземних сільськогосподарських товарів з інших держав-членів СОТ до аграрних ринків в Україні, а також організаційно-правові проблеми доступу до ринку вітчизняних сільськогосподарських товарів з України на аграрні ринки держав-членів СОТ;
- визначити юридичну природу внутрішньодержавної підтримки сільського господарства як аграрно-правової категорії в контексті закріплених в Угоді про сільське господарство СОТ принципів, правил, обмежень, заборон щодо виробництва сільськогосподарської продукції рослинного й тваринного походження та її реалізації на аграрних ринках;
- розкрити стан, тенденції організаційно-правового забезпечення виконання санітарних і фітосанітарних правил у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, безпечності та якості харчових продуктів, продовольчої безпеки в контексті Угоди СОТ «Про застосування санітарних і фітосанітарних заходів»;

– проаналізувати організаційно-правове забезпечення розгляду суперечок як одного зі способів захисту прав національних сільськогосподарських товаровиробників та інтересів України в структурі СОТ на основі практики врегулювання суперечок у СОТ за участю України;

– розробити й сформулювати висновки та рекомендації щодо вдосконалення системи, структури, змісту аграрного законодавства й організаційно-правового механізму забезпечення реалізації Угод СОТ у сільському господарстві України.

Виконання окреслених завдань дало змогу досягти вказаних у висновках цієї роботи наукових результатів як таких, що вперше сформульовані в сучасній науці аграрного права або ж удосконалюють наявні правові теорії, наукові ідеї, погляди, юридичні моделі щодо системи й структури українського аграрного законодавства та аграрного права в умовах глобалізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері сільського господарства та соціального розвитку села, які потребують державно-правового регулювання в умовах членства України в СОТ.

Предметом дослідження є система, структура й зміст національного аграрного, земельного, господарського, цивільного та іншого законодавства, Конституція України, Угода про сільське господарство й інші багатосторонні угоди СОТ, а також Додатки до них про взяті Україною зобов'язання перед членами СОТ, міжнародні та європейські нормативно-правові акти, закони й інші нормативні документи, судова практика, нотифікації до СОТ, узагальнення практики огляду торговельної політики України в СОТ, інші інформаційні джерела з проблем і питань організаційно-правового забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у системі аграрного законодавства, а також правового регулювання аграрних відносин.

Методи дослідження зумовлені темою дисертації, метою та завданнями роботи. На всіх стадіях дослідження використовували діалектичний метод, який дав змогу проаналізувати тенденції, правові явища у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості (для з'ясування аграрно-правової сутності складових частин Угоди про сільське господарство СОТ і її місця в системі аграрного права); структурно-системний метод (для характеристики інституційно-функціонального забезпечення реалізації угод СОТ у сільському господарстві України та аналізі системи й структури аграрного законодавства та права України-члена СОТ); порівняльно-правовий метод уможливив розгляд організаційно-правових проблем реалізації Угод СОТ в Україні й інших державах-членах СОТ; аналітико-синтетичний метод (для аналізу значної кількості наукових і нормативних джерел, встановлення їх особливостей та значення в регламентуванні відносин у сфері забезпечення реалізації угод СОТ у сільському господарстві України); формально-логічний метод дав підставу сформулювати й удосконалити наявні дефініції таких понять і категорій, як «сільськогосподарська продукція», «система права СОТ», «аграрна політика», «санітарний захід», «торгівля сільськогосподарською продукцією», «інституційно-функціональне забезпечення», «організаційно-правове забезпечення», «доступ до ринку», «внутрішня підтримка». На окремих етапах наукового пошуку застосовували формально-юридичний метод (для аналізу нормативно-правових актів, які регулюють відносини в цій сфері);

статистичний (для використання статистичних даних в обґрунтуванні окремих висновків і рекомендацій дисертації); метод наукової абстракції – для моделювання оптимальних правових засобів реалізації угод СОТ з урахуванням сучасних світових, економічних, соціальних, державно-правових явищ). У роботі застосовано такі загальні філософські категорії й способи формальної логіки, як поняття, визначення, доказ, судження, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо.

Емпіричну основу дослідження склали законодавство України з питань державного регулювання аграрних відносин, правового регулювання виробництва, переробки, реалізації сільськогосподарської продукції, державної підтримки сільського господарства та соціальної сфери села; джерела права й правозастосовна практика; міжнародно-правові норми у сфері регулювання сільського господарства, матеріали правозастосовної практики Органу з розгляду суперечок СОТ, а також інформаційні матеріали статистичних, довідкових, періодичних видань, праці зарубіжних і вітчизняних учених, електронні ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній аграрно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням методологічних, теоретичних, законодавчих основ і практичних проблем організаційно-правового забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі в сільському господарстві України, у якому сформульовано наукові висновки й зроблено рекомендації, спрямовані на розвиток системи та структури аграрного права, удосконалення аграрного законодавства, механізму правового регулювання аграрних відносин в умовах членства України в СОТ.

Ступінь наукової новизни одержаних результатів характеризується положеннями, висновками й пропозиціями, які винесено на захист:

уперше:

– обґрунтовано теоретичний висновок про те, що в умовах членства України в СОТ сучасна концепція державно-правового регулювання аграрних відносин повинна ґрунтуватися на сформульованих у доктринах земельного, аграрного, екологічного права методологічних засадах здійснення права власності на сільськогосподарські землі, лісові та водні ресурси, майно й інші об'єкти, господарського їх використання в сільському господарстві в ринкових умовах з урахуванням закріплених в Угоді про сільське господарство та інших багатосторонніх угодах СОТ принципів реформування світового сільського господарства, а саме: а) створення справедливої й ринково-орієнтованої системи торгівлі сільськогосподарською продукцією; б) забезпечення суттєвого поступового зменшення підтримки та захисту сільського господарства для виправлення й уникнення обмежень і спотворень на світових ринках сільськогосподарської продукції; в) забезпечення виконання взятих Україною зобов'язань у таких галузях, як доступ до ринку, внутрішня підтримка вітчизняного товаровиробника, експортна конкуренція, виконання Угоди з санітарних і фітосанітарних заходів із метою підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості та постійного зростання реального доходу й ефективного попиту, забезпечення продовольчої безпеки, охорони навколишнього природного середовища, а також розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку;

– доведено, що членство України в СОТ потрібно розглядати в сучасній теорії аграрного права крізь призму врегульованих нормами Конституції України багатосторонніх угод СОТ, законів та інших нормативних актів внутрішньодержавних суспільних і зовнішніх міждержавних відносин, що виникають, змінюються й припиняються у зв'язку з приєднанням до Угоди про заснування СОТ, інших багатосторонніх угод цієї організації, виконання взятих Україною зобов'язань із гармонізації та імплементації аграрного законодавства до принципів, норм і положень Угоди про сільське господарство, та інших багатосторонніх угод СОТ у таких галузях, як доступ до ринку, внутрішня підтримка вітчизняного товаровиробника, експортна конкуренція, виконання Угоди із санітарних та фітосанітарних заходів, а також захисту прав сільськогосподарських товаровиробників і держави в органах державної влади та місцевого самоврядування України й в організаційній структурі СОТ;

– розкрито поняття, форми, способи, зміст реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ, внаслідок чого стверджується, що вступ України до СОТ і виконання взятих державою зобов'язань передбачає виконання комплексу організаційно-правових заходів не лише з гармонізації, а й адаптації, імплементації, трансформації Угод СОТ для забезпечення уніфікації правового регулювання суспільних відносин у сфері доступу до ринку, внутрішньодержавної підтримки, експортної конкуренції, застосування санітарних і фітосанітарних заходів, забезпечення продовольчої безпеки, охорони навколишнього природного середовища й тому можуть бути покладені в основу систематизації аграрного законодавства за допомогою його інкорпорації з наступною кодифікацією;

– розкрито юридичну природу Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод, які за своїм змістом, структурою, юридичною силою, функціональним призначенням мають подвійний правовий статус у системі українського аграрного законодавства, а саме: як міжнародно-правові угоди, які водночас є також частиною національного законодавства й тому підлягають застосуванню нарівні з іншими законами та нормативними актами, а в разі виникнення колізії з національними законами мають пріоритет над останніми в застосуванні. Тому розширення сфери дії цієї Угоди на внутрішньодержавні аграрні відносини безпосередньо впливає на систему, структуру й зміст аграрного законодавства, його кількісні і якісні характеристики, а також на усталені в теорії аграрного права концептуальні підходи до систематизації аграрного законодавства, його адаптації до законодавства ЄС;

– сформульовано визначення поняття «доступ до ринку» та розкрито його сутність у контексті предмету аграрного права в широкому розумінні як врегульовані нормами Конституції України, Угоди про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угод СОТ, законів та підзаконних нормативних актів суспільні відносини у сфері виробництва сільськогосподарської продукції й торгівлі такими товарами на внутрішньому та зовнішньому ринках відповідно до визнаних у міжнародному праві й закріплених у чинному законодавстві України принципів міжнародної торгівлі та способів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– сформульовано визначення поняття «внутрішня державна підтримка сільського господарства» й розкрито її зміст як аграрно-правової категорії, під якою потрібно

розуміти врегульовану нормами Конституції України, Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод СОТ, законів і підзаконних нормативних актів організаційно-правову діяльність органів державної влади, територіальних громад, спрямовану на виконання взятих Україною зобов'язань щодо зменшення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а також на створення правових, фінансових, економічних, інвестиційних й інших умов, які дають змогу сільськогосподарським товаровиробникам виготовляти сільськогосподарську продукцію й реалізовувати на ринку конкурентні сільськогосподарські товари, гарантувати продовольчу безпеку, збереження довкілля, сталий розвиток села;

– запропоновано перелік основних напрямів внутрішньої державної підтримки сільського господарства серед заходів «зеленої скриньки» в Україні, які доцільно закріпити законодавчо та врегулювати організаційно-правовий механізм їх реалізації (державна фінансова допомога сільськогосподарському підприємству на модернізацію виробництва або зміну спеціалізації господарства; виплати за програмами охорони навколишнього середовища; запобігання розповсюдженню збудників інфекційних хвороб тварин; підтримка протиепізоотичних заходів; регіональні програми надання допомоги; селекція у тваринництві; інформаційне забезпечення, ветеринарні й фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування; наукові розробки та дослідження; забезпечення тваринництва кормами; підготовка й перепідготовка кадрів);

– відзначено, що, відповідно до Угоди про сільське господарство та Угоди про санітарні і фітосанітарні заходи СОТ, основними напрямками застосування санітарних заходів в Україні є адаптація норм, стандартів, правил у галузі ветеринарної медицини; гармонізація нормативних вимог із виконання заходів щодо здоров'я тварин; посилення санітарного контролю, що гарантує високий рівень якості та безпечності продуктів тваринництва; гармонізація національних стандартів виробництва продукції тваринництва до правил і практики СОТ; гармонізація системи сертифікації сільськогосподарської продукції в Україні та норм, що регламентують санітарний, ветеринарний та фітосанітарний контроль, із міжнародними стандартами й вимогами; упровадження на сільськогосподарських підприємствах міжнародних систем забезпечення безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини;

– науково аргументовано потребу розширення кола прав приватних осіб і можливості їх участі у вирішенні суперечок СОТ як позитивну та невідворотну тенденцію в розвитку цієї міжнародної організації за допомогою створення комплексної процедури й правил подання фізичними та юридичними особами заяв на предмет доцільності ініціювання Україною суперечок у рамках СОТ, ключовими елементами якої виступатимуть оцінка рівня шкоди для держави, встановлення доцільності ініціювання суперечки крізь призму економічних і політичних наслідків для країни, розроблення проекту скарги;

– запропоновано в системі українського аграрного права виокремити в правові інститути сукупність правових норм, функціональне призначення яких спрямоване на регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються й припиняються у зв'язку зі здійсненням права на доступ до аграрних ринків держав-членів СОТ, на

організаційно-правове забезпечення внутрішньодержавної підтримки сільського господарства відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод, продовольчої безпеки, захист порушених прав сільськогосподарських товаровиробників і законних інтересів держави в організаційній структурі СОТ.

удосконалено:

– обґрунтування позиції про те, що гармонізація аграрного законодавства є одним із ключових напрямів його трансформації відповідно до нових економічних, соціальних, екологічних та інших умов життєдіяльності суспільства в частині прийняття й узгодження з Угодою про сільське господарство та іншими багатосторонніми угодами СОТ законів і підзаконних актів із питань регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами;

– перелік функцій органів СОТ у частині виокремлення таких, як сприяння виконанню, адмініструванню та реалізації положень і досягненню цілей Угоди про заснування Світової організації торгівлі та Додатків до неї, а також забезпечення виконання, адміністрування й реалізації торговельних угод з обмеженим колом учасників; забезпечення форуму для проведення переговорів між її учасниками стосовно їхніх торговельних відносин із питань, які регулюються угодами; врегулювання суперечок між членами СОТ; періодичний огляд торговельної політики держав-членів організації; співпраця з Міжнародним валютним фондом і Міжнародним банком реконструкції та розвитку і його філіалами; тлумачення Угоди про заснування СОТ та багатосторонніх угод, включаючи й коментування проектів законів і правил загального застосування держави-члена СОТ; нотифікації; інформаційна; звільнення від зобов'язань країни-члена СОТ.

– визначення поняття «торгові суперечки СОТ» як розбіжностей, які виникають між членами СОТ у зв'язку з порушенням або недодержанням принципів, норм та вимог Угод СОТ і взятих зобов'язань щодо доступу сільськогосподарських товарів на ринки держав-членів СОТ, здійснення експортно-імпорتنих операцій із сільськогосподарськими товарами, надання внутрішньодержавної допомоги сільському господарству, застосування заходів санітарного, фітосанітарного контролю до безпечності та якості сільськогосподарської продукції, її проходження через митні процедури й державний контроль;

– визначення кола фактичних підстав для суперечок на основі дослідження огляду як винесених рішень, так і поданих скарг у межах процедури врегулювання суперечок СОТ у частині невинуватених заходів стосовно вимог до якості товарів, що імпортуються; завищення податкових або акцизних зборів на імпортувану продукцію, порівняно з аналогічною вітчизняною; введення кількісних обмежень на імпорт; перевищення ступеня можливого субсидування й розміри встановлення відповідного компенсаційного мита; необґрунтовані захисні заходи для імпорту; введення заборон ввезення продукції тваринництва, виробленої з використанням гормональних препаратів; карантинні обмеження імпорту.

дістали подальший розвиток:

– положення щодо доцільності в розробленні Стратегії державної підтримки сільського господарства за допомогою визначення програм, які підлягають розробленню та повинні бути схвалені на рівні Кабінету Міністрів України з метою

забезпечення реалізації юридичної моделі державної підтримки, передбаченої в Угоді про сільське господарство СОТ в Україні з урахуванням Угоди з Європейським Союзом щодо Зони вільної торгівлі;

– положення щодо необхідності розгляду закріплених в Угоді про санітарні й фітосанітарні заходи СОТ і в інших законах України фітосанітарних заходів як обов'язкових до виконання вимог та процедур, встановлених для захисту сільськогосподарської продукції й сировини рослинного походження від ризиків, що виникають у зв'язку з проникненням, закріпленням чи розповсюдженням шкідливих організмів, захворювань, переносників хвороб або хвороботворних організмів, у тому числі в разі їх перенесення або розповсюдження рослинами, із продукцією, вантажами, матеріалами, транспортними засобами, із наявністю забруднювальних речовин, токсинів, шкідників, бур'янів;

– наукові твердження щодо недоліків і проблем, характерних для системи врегулювання суперечок у СОТ, які створюють передумови для її реформування в інституційній сфері, зокрема, зростаюче навантаження на органи системи врегулювання суперечок СОТ, викликане постійним збільшенням кількості суперечок, що передаються на розгляд у межах цієї системи;

– наукові ідеї щодо систематизації аграрного законодавства та його кодифікації в умовах участі України в СОТ.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в можливості використання теоретичних положень і висновків цієї роботи в процесі нормотворчої діяльності для вдосконалення національного аграрного законодавства, зважаючи на активізацію інтеграційних процесів та членство України в СОТ. Отримані результати дали змогу сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання аграрних відносин з урахуванням специфіки виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та особливостей сучасного аграрного ринку. Положення дисертації можуть застосовуватися для визначення форм і напрямів гармонізації аграрного законодавства України та багатосторонніх угод СОТ у науково-дослідницькій роботі, у навчальному процесі під час викладання курсів «Аграрне право», «Господарське право», «Порівняльне правознавство», підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених навчальних дисциплін для студентів юридичних й аграрних вищих навчальних закладів.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційної роботи отримані здобувачем самостійно. Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, оцінки та висновки, рекомендації й пропозиції обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання більше п'ятисот відповідних наукових і нормативно-правових джерел.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано в монографії, наукових статтях, методичних розробках, тезах виступів на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах, обговорено й схвалено на засіданні кафедри земельного та аграрного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, впроваджено у навчальний процес у Київському національному університеті імені Тараса

Шевченка й використано у науково-педагогічній діяльності з викладання навчальних дисциплін, зокрема, «Земельне право», «Аграрне право», «Правове регулювання господарської діяльності в АПК»; у навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк) і використано у науково-педагогічній діяльності з викладання навчальних дисциплін: «Аграрне право», «Господарське право України», «Міжнародне публічне право», «Земельне право»; у навчальний процес Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро) і використано у науково-педагогічній діяльності з викладання навчальних дисциплін, таких як «Земельне право України», «Господарське право», «Аграрне право», «Актуальні проблеми цивільного та господарського законодавства», «Актуальні проблеми господарського права».

Окремі висновки, положення й рекомендації доповідалися на 25 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах: Фестивалі науки Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2010 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД» (м. Луцьк, 2010 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями розвитку законодавства України» (м. Запоріжжя, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «VII Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука: політичні, економічні та соціальні витоки сьогодення» (м. Київ, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство право, законність та права людини» (м. Київ, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Запоріжжя, 2012 р.); Круглому столі «Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права» (м. Київ, 2012 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективные направления развития современной юридической науки» (г. Симферополь); Міжнародній науково-практичній конференції «Science – od teorii do praktyki» (Sopot, 2013р.); Фестивалі науки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2013 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» м. Луцьк, 2013 р.); Круглому столі «Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права» (м. Харків, 2013 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 2014 р.); Фестивалі науки у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2014 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2014 р.); XII Міжнародній науково-практичній

конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2015 р.); Круглому столі «Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи» (м. Харків, 2015 р.); Круглому столі «Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади» (м. Харків, 2015р.); Фестивалі науки у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2016 р.); Круглому столі «Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку» (м. Київ, 2016 р); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження викладено в одноосібній монографії «Правові проблеми реалізації Угоди про сільське господарство СОТ в Україні» (обсягом 23,08 ум. друк. арк.), та у 58 наукових працях, 8 із яких – у електронних фахових виданнях, 7 – у іноземних фахових виданнях, 18 – у вітчизняних фахових виданнях, 25 – у наукових виданнях.

Структура роботи обумовлена предметом, метою й завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на 13 підрозділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 543 найменування. Загальний обсяг дисертації – 389 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету та завдання дослідження, його методи, об'єкт і предмет; сформульовано основні результати дисертаційного дослідження, які характеризуються науковою новизною й винесені на захист; визначено ступінь їх новизни, теоретичне та практичне значення, наведено відомості про апробацію результатів дослідження й публікації за його матеріалами.

Перший розділ «Методологічні, теоретичні і законодавчі основи реалізації угод Світової організації торгівлі в сільському господарстві України» складається з чотирьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Методологічні основи реалізації Угод Світової організації торгівлі в сільському господарстві України»** розглянуто гносеологічні підходи до розуміння методологічних основ правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин в українських доктринах аграрного, земельного, екологічного права під час дослідження права власності на землю українського народу, використання землі як основного національного багатства, права на продовольчу безпеку, права на вільну господарську діяльність на землях сільськогосподарського призначення, права власності на землі сільськогосподарського призначення, охорони й збереження родючості ґрунтів, державно-правового забезпечення вільного доступу сільськогосподарських товарів до аграрних ринків держав-членів СОТ, надання державою підтримки сільському господарству та соціальній сфері села, забезпечення екологічної безпеки тощо.

Виходячи з доктринального розуміння методологічних основ розвитку суспільних й інших явищ у сфері правового регулювання аграрних, земельних

відносин, можна стверджувати, що в сучасних умовах реалізація Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у системі аграрного законодавства має відбуватися з огляду на результати реформування в Україні відносин власності на землю, особливості здійснення суб'єктивних прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, структуру сільськогосподарських угідь і якість ґрунтів, а також на особливості правового режиму майна й майнових комплексів, особливості праці у сільському господарстві та інші чинники, що впливають на виробництво сільськогосподарської продукції й реалізацію сільськогосподарських товарів на аграрних ринках держав-членів СОТ.

Сформульовані у доктринах аграрного, земельного права методологічні основи правового регулювання аграрних відносин у сфері виробництва та обміну сільськогосподарськими товарами цілком узгоджуються з цілями, сформульованими в Преамбулі Угоди про заснування СОТ, а саме: відносини членів СОТ у галузі торгівлі й економічного підприємництва мають бути спрямовані на підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості та постійного зростання реального доходу й ефективного попиту, а також розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку, прагнення захистити й зберегти навколишнє середовище та поліпшити засоби для досягнення цього в такий спосіб, який є сумісним з їхніми відповідними потребами й інтересами на різних рівнях економічного розвитку.

У підрозділі 1.2 «Законодавче забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у правовому регулюванні аграрних відносин в Україні» здійснено історико-правовий аналіз формування законодавчого забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у правовому регулюванні аграрних відносин, внаслідок чого визначено три основні етапи еволюції аграрного законодавства, кожен із яких характеризується особливою метою, завданнями, позитивними та негативними тенденціями в його трансформації. Перший етап охоплює період із 1994 р. по травень 2008 р., поєднується з початком вступу України до СОТ і характеризується побудовою системи аграрного законодавства на утверджених стереотипах у суспільній свідомості щодо протекціонізму власного виробництва й недопущення імпорتنих сільськогосподарських товарів на внутрішній ринок, бюджетної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції, державного регулювання цін на ринку сільськогосподарської продукції та товарів, збереження державних сільськогосподарських підприємств, бюджетної підтримки особистих підсобних і селянських господарств тощо. Другий – охоплює період із 2008 по 2010 рр. й характеризується набуттям Україною членства в СОТ та активізацією роботи органів державної влади щодо гармонізації аграрного законодавства до норм і вимог Угоди про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угод СОТ. Для третього етапу (охоплює період із 2010 і до сьогодні) характерне продовження процесу трансформації аграрного законодавства відповідно до нових економічних, соціальних, екологічних й інших умов життєдіяльності суспільства за допомогою прийняття законів та підзаконних актів із питань регулювання торгівлі

сільськогосподарськими товарами, а також аграрних відносин відповідно до Угоди про сільське господарство та вимог СОТ в цілому.

В результаті запропонованої періодизації у формуванні законодавчого забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у правовому регулюванні аграрних відносин встановлено зміст, характер, спрямованість прийнятих нормативно-правових актів, їх вплив на структуру й систему аграрного законодавства. Зроблено висновок про те, що у контексті наявних тенденцій у трансформації українського аграрного законодавства в умовах вступу України до СОТ, а також набуття асоційованого членства в ЄС та розширення Зони вільної торгівлі на Україну, сучасну систему й структуру аграрного законодавства не можна вважати сформованою, стабільною та узгодженою між її елементами.

У підрозділі 1.3 «Гносеологія юридичної природи Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ в системі аграрного законодавства України» досліджено сучасні науково-теоретичні підходи до визначення юридичної природи Угод СОТ у сільському господарстві.

На основі проведеного аналізу змісту Угоди про сільське господарство СОТ, а також поєднаних з нею інших багатосторонніх угод встановлено, що у цьому міжнародно-правовому документі вміщені різні за структурою, змістом, техніко-юридичною побудовою та іншими особливостями норми, які регулюють правила поведінки держав-членів СОТ, а також дія цих норм поширюється на суб'єктів аграрних правовідносин України. У роботі з'ясовано місце, роль та призначення Угоди про сільське господарство й інших багатосторонніх угод СОТ в системі українського аграрного законодавства, а також розкрито особливості реалізації норм цих Угод в організаційно-правовому механізмі регулювання аграрних відносин в сучасних умовах. В системі українського аграрного законодавства Угода про сільське господарство та інші багатосторонні угоди мають подвійну правову природу, а саме: з одного боку це міжнародно-правова угода, яка є частиною національного законодавства й тому підлягає застосуванню нарівні з іншими законами та нормативними актами; з другого – в разі виникнення колізії з національними законами Угоди СОТ мають пріоритет над національним аграрним законодавством у застосуванні.

На основі проведеного порівняльного аналізу норм Угоди про сільське господарство СОТ з нормами чинного аграрного законодавства щодо визначення поняття сільськогосподарської продукції встановлено, що в ньому ототожнюються поняття «сільськогосподарська продукція» й «сільськогосподарський товар» і це не узгоджується з нормами названої Угоди в частині закріпленого поняття «базовий сільськогосподарський товар», який визначається в Угоді як товар, максимально наближений до стадії першого продажу. Тому в роботі запропоновано в практиці регулювання аграрних відносин застосовувати поняття «базовий сільськогосподарський товар», а також Додаток 1 до Угоди про сільське господарство СОТ, із яким має узгоджуватись УКТ ЗЕД.

Зроблено висновок, що реалізація правових норм Угоди про сільське господарство СОТ та інших угод СОТ не може обмежуватися лише гармонізацією

як основною формою втілення у життя таких норм у механізмі правового регулювання аграрних відносин.

Доведено, що юридична модель реалізації норм Угоди про сільське господарство та інших угод СОТ повинна ґрунтуватися на Конституції України щодо місця міжнародних договорів в системі національного законодавства, а також інших законів з питань міжнародних договорів.

У підрозділі 1.4 «Теоретичні основи реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ у правовому регулюванні аграрних відносин в Україні» проведено класифікацію норм Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод СОТ за визнаними у загальній теорії права критеріями, що дає змогу стверджувати, що закріплені в Угодах СОТ нормативні положення різняться між собою за структурою, змістом, функціональним призначенням, техніко-юридичним формулюванням їх норм, а змістова частина Угоди про сільське господарство СОТ за понятійним апаратом, стилем викладу тих чи інших правил є незвичною й новою не лише для аграрно-правової доктрини, а й для суб'єктів реалізації цієї Угоди, що у підсумку впливає на поведінку держави в особі уповноважених законом органів державної влади щодо вибору можливих форм реалізації принципів і норм цих Угод в механізмі правового регулювання аграрних відносин.

Водночас встановлено, що у названих вище Угодах не конкретизуються правові форми, способи, механізм реалізації закріплених у нормах цих міжнародно-правових документів основоположних засад, правил, положень, що містяться в доданих до Угод Розкладах зобов'язань України як члена цієї міжнародної організації.

У Законі України «Про міжнародні договори» закріплені положення, якими визначено правові форми реалізації міжнародних договорів, які визнаються частиною національного законодавства і є обов'язковими для всіх суб'єктів суспільних відносин, у зв'язку з чим аргументовано положення про те, що в кожному конкретному випадку дії держави з вибору форми реалізації вимог міжнародно-правових договорів в системі національного законодавства залежать від типу, виду, структури, змісту, функціональної спрямованості, способів втілення таких норм у механізмі правового регулювання суспільних відносин.

Другий розділ «Організаційно-правове забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сфері доступу до ринків сільськогосподарських товарів в умовах членства України в СОТ» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Аграрно-правова природа доступу до ринків сільськогосподарських товарів у контексті Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ» досліджено національне законодавство з питань з'ясування поняття «доступ до ринку», на основі якого зроблено висновок про те, що в національному аграрному законодавстві правова природа доступу до ринку є нерозкритою.

Екстраполюючи визначений у цьому підрозділі зміст понять «аграрний ринок», «ринок сільськогосподарської продукції», «біржовий ринок», «ринок зерна», «оптовий ринок сільськогосподарської продукції» у правову площину, можна

стверджувати, що в правовому значенні доступ до ринку потрібно розглядати крізь призму закріплених у нормах чинного законодавства підстав та умов, за наявності яких об'єктивоване в нормах Конституції України й інших законах та міжнародних договорах право того чи іншого суб'єкта може бути реалізоване як суб'єктивне право на доступ до аграрних ринків.

Дослідження аграрно-правової природи поняття доступу до ринку сільськогосподарських товарів крізь призму Угод СОТ дає підставу стверджувати про те, що в Угоді про сільське господарство СОТ поняття доступу до ринку з погляду аграрного права потрібно трактувати в широкому й вузькому значеннях: у широкому розумінні поняття доступу до ринку можна визначити як врегульовані нормами Угоди про сільське господарство СОТ, а також Конституцією та законами України суспільні відносини, які виникають між сільськогосподарськими товаровиробниками й іншими суб'єктами у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та торгівлі сільськогосподарськими товарами на внутрішньому й зовнішньому ринках відповідно до визнаних у міжнародному праві та закріплених у чинному законодавстві України принципів міжнародної торгівлі й способів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у вузькому значенні доступ до ринку варто розглядати крізь призму здійснення суб'єктивного права як законодавчо забезпечену міру можливої поведінки суб'єктів щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами на внутрішньому та зовнішніх аграрних ринках. У контексті ст. 4 Угоди про сільське господарство СОТ доступ до ринку як юридичну категорію потрібно розглядати крізь призму взятих Україною зобов'язань щодо доступу до ринку, які зазначені в Розкладах (причому в цьому випадку йдеться про доступ до ринку як міжнародно-правової категорії, де суб'єктом виступає передусім держава, яка, будучи членом СОТ, взяла на себе відповідні зобов'язання щодо поступок у доступі до ринку сільськогосподарських товарів і послуг).

У підрозділі 2.2 «Організаційно-правове забезпечення доступу до внутрішніх ринків сільськогосподарських товарів в Україні» на основі порівняльного аналізу норм Угоди про сільське господарство СОТ із чинними законами з питань доступу до внутрішніх ринків сільськогосподарських товарів встановлено, що організаційно-правовою формою здійснення права на доступ до аграрних ринків держав-членів СОТ є імпорт сільськогосподарських товарів, зміст якого складають закріплені в нормах чинного аграрного та іншого законодавства права й обов'язки сільськогосподарських товаровиробників, а також органів державної влади щодо виконання, додержання, застосування норм Угоди про сільське господарство та інших угод СОТ як частини національного аграрного законодавства у сфері тарифного та нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарських товарів, застосування спеціальних захисних заходів щодо імпорту таких товарів, захисту від субсидованого імпорту, здійснення контролю за обсягом і якістю імпортованих сільськогосподарських товарів на засадах оптимального поєднання протекціонізму національного товаровиробника й лібералізації міжнародної торгівлі, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських товарів, продовольчої безпеки, збереження довкілля з урахуванням передбачених законом обмежень,

заборон щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами для забезпечення сталого економічного та соціального розвитку українського суспільства.

Проведене дослідження положень ст. 5 Угоди про сільське господарство СОТ в частині лібералізації імпорту сільськогосподарських товарів дає підставу стверджувати, що в контексті доступу до внутрішнього ринку сільськогосподарських товарів наявна нормативно-правова база СОТ дає змогу ефективно захищати внутрішній ринок сільгосппродукції, оскільки згідно зі згаданою Угодою лібералізація торгівлі не означає повної свободи доступу імпортованих товарів на аграрні ринки України, а також передбачає здійснення державою функцій захисту й контролю у сфері імпорту сільськогосподарських товарів на внутрішні аграрні ринки. При цьому правовою основою забезпечення реалізації права на доступ до ринку у формі імпорту сільськогосподарських товарів виступають Конституція України, Угода про сільське господарство СОТ як частина національного законодавства та чинні аграрні закони, які визначають загальні основи імпорту товарів в Україну, а також спеціальні законодавчі та підзаконні акти, норми яких визначають особливості правового регулювання імпорту сільськогосподарських товарів в Україну. У системному виразі сукупність правових норм, які регулюють особливості імпорту сільськогосподарської продукції, можна розглядати як окремий підінститут аграрного права більш широкого правового інституту цієї галузі права, яким може бути доступ до ринку сільськогосподарських товарів.

У підрозділі 2.3 «Організаційно-правове забезпечення доступу до зовнішніх ринків сільськогосподарських товарів держав-членів СОТ» в ретроспективному плані здійснено аналіз розвитку правового регулювання експорту сільськогосподарських товарів у національному законодавстві крізь призму Угоди про сільське господарство СОТ та інших угод СОТ, що сприяло розкриттю юридичної природи експортних субсидій у здійсненні експорту сільськогосподарських товарів. Встановлено, що закріплені в національному законодавстві вимоги щодо об'єктів, суб'єктів експорту сільськогосподарських товарів, організаційно-правового механізму здійснення експортних операцій із сільськогосподарськими товарами не повністю узгоджуються з нормами й вимогами угод СОТ щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами на внутрішньому та зовнішньому аграрних ринках держав-членів СОТ, що дає підставу стверджувати про необхідність розроблення нових законодавчих актів, які б розвивали закріплені в Угоді правила щодо експорту сільськогосподарських товарів на аграрних ринках держав-членів СОТ.

Дослідження суб'єктного складу у відносинах з експорту сільськогосподарських товарів свідчить, що, згідно з угодами СОТ не є принциповим визначення правового статусу особи, яка експортує продукцію. Тому запропоновано в законодавстві України закріпити право фізичних осіб, які виробили сільськогосподарську продукцію, підготували її до продажу відповідно до законодавчих вимог безпечності та якості, стандартів, технічних, санітарних і фітосанітарних, екологічних й інших умов на самостійний експорт цієї продукції без жодних посередників. При цьому вагомою особливістю експорту

сільськогосподарських товарів на ринки держав-членів Європейського Союзу, які також є членами СОТ, вважаються вимоги щодо українських суб'єктів господарювання, які мають намір експортувати сільськогосподарську продукцію на ринки ЄС, у дотриманні всіх профільних постанов і регламентів ЄС, а також у необхідності враховувати законодавство конкретної держави – члена Європейського Союзу.

Порівняльний аналіз норм Угоди про сільське господарство СОТ з чинними законами з питань експорту сільськогосподарської продукції дає підстави стверджувати, що назріла потреба в розробленні нових законодавчих актів, які б розвивали передбачені в Угоді правила щодо експорту сільськогосподарських товарів на аграрних ринках держав – членів СОТ, оскільки закріплені в законі вимоги щодо об'єктів, суб'єктів експорту сільськогосподарських товарів, організаційно-правового механізму здійснення експортних операцій із сільськогосподарськими товарами не повністю узгоджуються з нормами й вимогами угод СОТ щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами на внутрішньому та зовнішньому аграрних ринках держав – членів СОТ.

У підрозділі 2.4 «Організаційно-правові питання реалізації Угоди про застосування санітарних і фітосанітарних заходів у забезпеченні доступу сільськогосподарських товарів до ринків України та держав-членів СОТ» розкрито юридичну природу поняття санітарного й фітосанітарного заходу крізь призму Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів СОТ як заходу, що проводиться: для захисту життя або здоров'я тварин чи рослин на території держав-членів СОТ від ризиків, що виникають у результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників, хвороб, організмів, які є носіями хвороб, а також хвороботворних організмів; для захисту життя або здоров'я людей чи тварин на території держав-членів СОТ від ризиків, що виникають від добавок, забруднювальних речовин, токсинів або хвороботворних організмів, що містяться в продуктах харчування, напоях чи кормах; для захисту життя або здоров'я людини на території держав-членів СОТ від ризиків, що виникають у результаті хвороб, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробляється з них, або в результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників; для уникнення чи обмеження іншої шкоди на території держав-членів СОТ, що завдається в результаті проникнення, укорінення або поширення шкідників.

У контексті угод СОТ щодо сільського господарства санітарні та фітосанітарні заходи потрібно розглядати як правові положення, закріплені в законах, постановах, правилах, інструкціях і процедурах, включаючи ветеринарні, карантинні та санітарно-епідеміологічні вимоги до кінцевого продукту, до процесу виробництва й обробки продукції, процедури інспектування та сертифікації, спрямовані на захист життя й здоров'я людей, тварин і рослин.

На основі порівняльного аналізу норм Угоди про сільське господарство СОТ, Угоди про санітарні та фітосанітарні заходи СОТ, інших міжнародних угод та національного законодавства у сфері санітарного й фітосанітарного контролю встановлено, що зміст нормативних актів національного аграрного та іншого законодавства містить норми, які спрямовані на забезпечення виконання санітарних

і фітосанітарних заходів і які в цілому гармонізовані з Угодою про застосування санітарних і фітосанітарних заходів СОТ, оскільки вони не створюють дискримінації щодо інших держав-членів СОТ, не застосовуються в спосіб, який являє собою приховане обмеження міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами. Виходячи з цього, у правозастосовній практиці норми цих законів повинні безпосередньо застосовуватись органами державної влади, судами, виконуватись іншими суб'єктами аграрного підприємництва у відносинах, що стосуються здійснення санітарних і фітосанітарних заходів у забезпеченні доступу сільськогосподарських товарів на аграрні ринки України.

Третій розділ «Організаційно-правове забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сфері внутрішньої підтримки сільського господарства в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Аграрно-правова природа внутрішньої підтримки сільського господарства у контексті Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ» проведено науково-правовий аналіз нормативних положень Угоди про сільське господарство СОТ стосовно підтримки державою сільського господарства, а також наукових підходів до розуміння юридичної природи державної підтримки сільського господарства у доктрині аграрного права, еволюції й сучасного стану законодавчого забезпечення підтримки державою сільськогосподарських товаровиробників в Україні. Це дало змогу сформулювати визначення поняття внутрішньодержавної підтримки як врегульовану нормами названої Угоди й інших багатосторонніх угод цієї міжнародної організації, нормами Конституції України, законами та нормативними актами організаційно-правову діяльність органів державної влади, територіальних громад, яка спрямована на виконання взятих Україною зобов'язань щодо зменшення державної підтримки сільського господарства, а також на створення правових, фінансових, економічних, інвестиційних й інших умов, які дозволяють сільськогосподарським товаровиробникам виробляти сільськогосподарську продукцію, вільно реалізовувати на ринку конкурентні сільськогосподарські товари, гарантувати продовольчу безпеку та збереження довкілля.

Виходячи з такого визначення аграрно-правової природи державної підтримки сільського господарства, у дисертації аналізуємо юридичний зміст ключових понять, які містяться в Угоді про сільське господарство СОТ, а саме: «внутрішня підтримка вітчизняного виробника», «підтримка, надана на користь виробників сільськогосподарської продукції», «сукупний вимір підтримки», «еквівалентний вимір підтримки» і стверджуємо, що за змістовим наповненням та функціональним призначенням ці поняття можна розглядати крізь призму родового поняття «внутрішня державна підтримка сільського господарства».

Організаційно-правове забезпечення такої підтримки передбачає виконання комплексу заходів, передбачених «зеленою», «блакитною» й «жовтою» скриньками із врахуванням того, що національним законодавством регламентовано порядок надання чотирьох видів внутрішньої державної підтримки сільського господарства: страхових субсидій виробникам сільськогосподарської продукції; кредитної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції (кредитна субсидія);

державної підтримки виробників тваринницької продукції (бюджетна тваринницька дотація); тимчасова бюджетна дотація виробнику окремого об'єкта державного цінового регулювання.

Проведений аналіз механізму реалізації програм внутрішньої державної підтримки сільського господарства крізь призму членства України в СОТ дав підставу визначити основні способи розв'язання проблеми забезпечення ефективності реалізації таких програм, як закріплення на законодавчому рівні пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства; зменшення кількості програм внутрішньої підтримки, які дублюються чи є подібними; запровадження організаційно-правового механізму відбору програм відповідно до визначених пріоритетів розвитку сільського господарства; контроль обсягів фінансування за роками на етапах затвердження та безпосереднього впровадження програм внутрішньої державної підтримки; систематична й комплексна експертиза результатів державної підтримки сільського господарства тощо.

У підрозділі 3.2 «Організаційно-правове забезпечення внутрішньої підтримки сільського господарства в галузі рослинництва в Україні» розглянуто особливості здійснення внутрішньої державної підтримки рослинництва, яка має бути спрямована на створення сприятливих умов для виробництва конкурентної на внутрішньому й зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції та товарів, харчових продуктів рослинного походження відповідно до вимог СОТ.

Ретроспективний аналіз розвитку й приведення у відповідність до вимог СОТ національного аграрного законодавства в галузі рослинництва, зокрема з питань виробництва й переробки цукру, олійних і технічних культур, сільськогосподарської продукції з ГМО, органічної сільськогосподарської продукції дає підставу зробити висновок, що прийняті до й після вступу в СОТ закони загалом можна вважати такими, що відтворюють основні засади Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод цієї організації. Водночас встановлено, що в Україні недостатньо врегульованим вбачається організаційно-правовий механізм розробки й реалізації державних програм із підтримки сільського господарства за тими напрямками, які передбачені в Угоді про сільське господарство СОТ. Із метою гармонізації законодавства у цій сфері запропоновано під час розроблення державних цільових програм розвитку зерновиробництва державну підтримку спрямовувати на вдосконалення землекористування, вдосконалення системи сівозміни, удобрення ґрунтів, захист зернових культур від зараження шкідливими організмами, використання якісного насіння, оновлення машино-тракторного парку, автоматизацію виробництва, інформаційне забезпечення виробництва, що не суперечить Угоді про сільське господарство СОТ у контексті внутрішньої державної підтримки.

У підрозділі 3.3 «Організаційно-правове забезпечення внутрішньої підтримки сільського господарства в галузі тваринництва в Україні» проведено аналіз законодавчого та організаційно-правового забезпечення сільськогосподарської діяльності в галузі тваринництва. У результаті встановлено, що кількість законів, норми яких регулюють відносини у сфері тваринництва, є досить великою, однак більшість нормативних актів, які стосуються внутрішньої

підтримки різних підгалузей тваринництва, потребують узгодження з нормами й стандартами СОТ, що негативно впливає на розвиток зовнішньоекономічних відносин у цій сфері в цілому.

Огляд практики реалізації внутрішньої державної підтримки в Україні дає підстави стверджувати про те, що для цієї галузі сільського господарства державна підтримка побудована таким чином, щоб стимулювати великотоварне виробництво, для якого набагато простіше отримати допомогу з бюджету, ніж для дрібних товаровиробників.

На основі вивчення практики надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам членами СОТ обґрунтовано пропозицію щодо необхідності розширення державної підтримки через зелені програми, що є більш ефективним механізмом підтримки аграрного сектору в цілому й галузі тваринництва зокрема, а розроблення та впровадження нових програм «зеленої скриньки» є перспективним напрямом державної політики внутрішньої підтримки тваринництва в умовах членства в СОТ.

Серед перспективних напрямів державної підтримки тваринництва, які можуть використовуватися як заходи «зеленої скриньки» в Україні, можна виокремити: державну фінансову допомогу сільськогосподарському підприємству на модернізацію виробництва або зміну спеціалізації господарства; виплати за програмами охорони навколишнього середовища; запобігання розповсюдженню збудників інфекційних хвороб тварин; підтримку протиепізоотичних заходів; регіональні програми надання допомоги; селекцію у тваринництві; інформаційне забезпечення, ветеринарні та фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування; наукові розробки й дослідження; забезпечення тваринництва кормами; підготовка та перепідготовка кадрів тощо.

Взяті Україною зобов'язання перед державами-членами СОТ стосовно виконання основних заходів за названими напрямками внутрішньої державної підтримки в галузі тваринництва є прийнятними для держави та дають можливість упроваджувати й фінансувати широкий комплекс програм внутрішньої державної підтримки розвитку тваринництва, передбачених Угодою про сільське господарство СОТ.

Четвертий розділ «Організаційно-правове забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сфері захисту прав та інтересів сільськогосподарських товаровиробників України в СОТ» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Організаційно-правове забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сфері захисту прав та інтересів сільськогосподарських товаровиробників України в інституційно-функціональній системі СОТ» досліджено теоретичні та практичні аспекти організаційно-правового забезпечення реалізації Угод СОТ як міжнародних договорів в інституційно-функціональній системі СОТ крізь призму правових норм, що вміщені в установчих документах, багатосторонніх торговельних угодах, внутрішніх регламентах функціонування органів СОТ, інших джерелах права СОТ і спрямовані на регулювання торгових та поєднаних із ними виробничих, суспільних, державно-правових відносин на засадах

режиму найбільшого сприяння, національного режиму, транспарентності, протидії демпінгу, заборони кількісних обмежень (квот), справедливої конкуренції з метою досягнення цілей і виконання завдань, закріплених у преамбулах до Угоди про створення СОТ та інших багатосторонніх угод цієї організації. Виявлено, розкрито й узагальнено зміст основних функцій СОТ, закріплених в Угоді про заснування СОТ, а також інших багатосторонніх угодах.

Встановлено, що за своїм правовим становищем СОТ як міжнародна організація є юридичною особою й тому має свою інституційно-функціональну структуру, яка складається з передбачених в Угоді про заснування СОТ органів, які реалізацією своїх повноважень забезпечують виконання основних функцій цієї організації. Відповідно до ст. IX:2 Угоди про заснування СОТ Конференція міністрів та Генеральна рада мають виключні повноваження приймати рішення про тлумачення Угоди про заснування СОТ та багатосторонніх торговельних угод. Крім того, аналіз змісту інших норм Угоди про заснування СОТ дає підстави стверджувати, що органи СОТ можуть коментувати також проекти законів й інших документів, які той чи інший член організації має намір прийняти. У цьому зв'язку в роботі стверджується про наявність правової колізії, яка полягає в тому, що за Конституцією України право на тлумачення норм Угоди про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угод як частини національного законодавства має Конституційний Суд України. Водночас, Угода про заснування СОТ виключне право на тлумачення цієї та інших багатосторонніх угод надає окремим органам СОТ. Тому очевидно, що подолання такої колізії в правозастосовній практиці вирішення суперечок можна здійснювати зверненням органів державної влади України до органів СОТ із клопотанням про тлумачення тих чи інших норм, принципів, положень угод СОТ, за наслідками якого суд або інші органи державної влади України можуть застосовувати норми таких угод до вирішення конкретних справ. При цьому не вбачається колізії норм між Конституцією, законами й угодами, якщо йдеться про застосування норм угод СОТ для врегулювання відносин між державами-членами СОТ у рамках міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами. У таких випадках виключно органи СОТ мають повноваження тлумачити нормативні приписи Угоди про сільське господарство та інші багатосторонні угоди.

У підрозділі 4.2 «Організаційно-правові проблеми захисту прав та інтересів сільськогосподарських товаровиробників з питань реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ за участю України» здійснено аналіз міжнародної Угоди СОТ «Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок», в якій знайшли своє відображення організаційна система та порядок врегулювання торговельних суперечок СОТ, також проведено дослідження наукових джерел з питань вирішення торговельних суперечок, в результаті чого встановлено, що в теорії аграрного права ці питання не були предметом наукового пошуку. У роботі запропоновано під торговельними суперечками у рамках Світової організації торгівлі розуміти розбіжності, які виникають між членами цієї міжнародної організації у зв'язку з порушенням або недодержанням принципів, норм і вимог Угод СОТ та взятих зобов'язань щодо доступу сільськогосподарських товарів на ринки держав-членів СОТ, здійснення експортно-

імпортних операцій з сільськогосподарськими товарами, надання внутрішньодержавної допомоги сільському господарству, застосування заходів санітарного, фітосанітарного контролю до безпечності та якості сільськогосподарської продукції, проходження її через митні процедури й державний контроль.

Для України процедура вирішення торгових суперечок є новим державно-правовим явищем, оскільки вона лише вісім років є членом СОТ і не набула досвіду захисту національних інтересів у Світовій організації торгівлі в разі порушення державою-членом СОТ Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ.

Огляд практики участі України в торгових суперечках СОТ після вступу нашої держави до цієї міжнародної організації дає підставу стверджувати, що результативність розгляду таких суперечок не можна назвати високою чи позитивною з огляду на надзвичайно короткий термін членства України в СОТ. Водночас потрібно відзначити, що в сучасних умовах Україна розпочала використовувати інституційні й правові механізми СОТ для захисту вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників проти Росії, Молдови та інших держав-членів СОТ. Проведений аналіз теоретичних і законодавчих основ вирішення торгових суперечок та практики участі України в торгових суперечках СОТ показує, що для України актуальними постають питання участі у вирішенні торговельних суперечок безпосередньо суб'єктів аграрного бізнесу, які експортують, імпортують сільськогосподарську продукцію. Крім того, актуалізуються також і проблеми забезпечення приватним особам доступу до механізму врегулювання суперечок СОТ. Обґрунтовано, що ефективному захисту національних торговельних інтересів України в СОТ перешкоджають відсутність в державі внутрішнього правового регулювання, спрямованого на імплементацію Домовленості СОТ про правила та процедури врегулювання суперечок; відсутність нормативно-правового акта, який би встановив процедуру ухвалення рішення про ініціювання справи в СОТ, необхідність його погодження на рівні органів державної влади; можливість збору доказів і забезпечення конфіденційності в рамках справи та відсутність правових підстав у Міністерства економічного розвитку і торгівлі України залучати юридичних радників й експертів для захисту прав та інтересів України в СОТ.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** представлено підсумки, обґрунтовано та узагальнено наукові результати, одержані в процесі дослідження, а також рекомендації щодо їх використання, які містяться, зокрема, у таких положеннях:

1. Обґрунтовано положення про те, що методологічні основи реалізації Угоди про сільське господарство СОТ повинні ґрунтуватися на закріплених в самій Угоді про сільське господарство та інших багатосторонніх угодах СОТ принципах реформування світового сільського господарства щодо створення справедливої й ринково-орієнтованої системи торгівлі сільськогосподарською продукцією, забезпечення суттєвого поступового зменшення підтримки та захисту сільського

господарства з метою виправлення й уникнення обмежень і спотворень на світових ринках сільськогосподарської продукції, а також взятих Україною зобов'язань у таких галузях, як доступ до ринку, внутрішня підтримка вітчизняного товаровиробника, експортна конкуренція, виконання Угоди з санітарних і фіто-санітарних заходів з метою підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості та постійного зростання реального доходу й ефективного попиту, забезпечення продовольчої безпеки, охорони навколишнього природного середовища, а також розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку.

Розглянуті методологічні основи правового регулювання аграрних відносин можуть бути використані в системі аграрного права з метою реалізації в Україні завдань з реформування торгівлі у галузі сільського господарства, передбачених у Преамбулі до Угоди про сільське господарство СОТ.

2. З огляду на об'єктивні й суб'єктивні передумови вступу України до СОТ та взяті нею обов'язки й зобов'язання щодо реалізації Угоди про сільське господарство СОТ визначено три основні етапи в еволюції аграрного законодавства України до й після вступу в СОТ: перший охоплює період із 1994 по травень 2008 р., другий – 2008–2010 рр., третій – період з 2010 і до сьогодні кожен з яких характеризується особливою метою, завданнями, позитивними та негативними тенденціями в його трансформації.

На основі наукового дослідження результатів огляду торговельної політики України у 2016 р. обґрунтовано висновок, про те, що участь України в СОТ є позитивною для розвитку українського сільського господарства, оскільки розкриває широкі можливості для українських сільськогосподарських товаровиробників для виходу на світові аграрні ринки, включаючи й ЗВТ з країнами ЄС, які також є членами СОТ.

3. Обґрунтовано положення про те, що за своїм змістом, структурою, юридичною силою, функціональним призначенням Угода про сільське господарство СОТ має подвійний правовий статус у системі українського аграрного законодавства, а саме: як міжнародно-правова угода і як частина національного законодавства, яка підлягає застосуванню нарівні з іншими законами та нормативними актами, а в разі виникнення колізії з національними законами має пріоритет над останнім у застосуванні. Тому розширення сфери дії цієї Угоди на внутрішньодержавні аграрні відносини безпосередньо впливає на систему, структуру й зміст аграрного законодавства, його кількісні та якісні характеристики, а також на усталені в теорії аграрного права концептуальні підходи до систематизації аграрного законодавства, його адаптації до законодавства ЄС. У цьому зв'язку очевидно, що здійснювана в Україні гармонізація аграрного законодавства з вимогами СОТ, а також його адаптація до законодавства ЄС повинні бути спрямовані на уніфікацію правового регулювання суспільних відносин у сфері доступу до ринку, внутрішньодержавної підтримки, експортної конкуренції, застосування санітарних і фітосанітарних заходів, забезпечення продовольчої безпеки, охорони навколишнього середовища й тому можуть бути покладені в основу систематизації аграрного законодавства за допомогою його інкорпорації з

наступною кодифікацією.

4. Аргументовано положення про те, що за наявності в Угоді про сільське господарство СОТ різних за структурою, змістом, техніко-юридичною побудовою й іншими особливостями норм, які регулюють правила поведінки членів СОТ та інших суб'єктів аграрних правовідносин, реалізація правових норм цієї та інших угод СОТ не може обмежуватися лише гармонізацією як основною формою втілення в життя таких норм у механізмі правового регулювання аграрних відносин.

Зроблено висновок, що дотримання й виконання міжнародних договорів є формами реалізації норм цих документів у відносинах з іншими учасниками таких угод. Водночас визнання міжнародних угод частиною національного законодавства означає, що в межах території України такі міжнародні угоди, які ратифіковані законом, реалізуються так само, як і інші закони у тій чи іншій сфері суспільних відносин, якщо інше не передбачено цими угодами або законами України. У теоретичному плані застосування норм таких міжнародних угод у системі аграрного законодавства України можна розглядати крізь призму організаційно-правової діяльності уповноважених органів державної влади, спрямованої на забезпечення дотримання й виконання міжнародних договорів за допомогою імплементації міжнародно-правових норм у систему, структуру, зміст національного законодавства з обов'язковим додержанням конституційних імперативів щодо верховенства права, законності, соціальної справедливості та інших основоположних засад правового регулювання суспільних відносин.

5. Розкрито аграрно-правову природу доступу до ринку сільськогосподарських товарів відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ та інших багатосторонніх угод СОТ, визначено поняття «доступ до ринку» як аграрно-правової категорії в широкому й вузькому значеннях. У контексті ст. 4 Угоди про сільське господарство СОТ доступ до ринку як юридичну категорію потрібно розглядати крізь призму взятих Україною зобов'язань щодо доступу до ринку, які зазначені в Розкладах, причому в цьому випадку йдеться про доступ до ринку як міжнародно-правової категорії, де суб'єктом виступає насамперед держава, яка, будучи членом СОТ, взяла на себе відповідні зобов'язання щодо поступок у доступі до ринку сільськогосподарських товарів і послуг.

6. Встановлено, що зміст імпорту сільськогосподарських товарів як однієї з організаційно-правових форм здійснення права на доступ до аграрних ринків держав-членів СОТ складають закріплені в нормах чинного аграрного й іншого законодавства права та обов'язки сільськогосподарських товаровиробників, а також органів державної влади щодо виконання, додержання, застосування норм Угоди про сільське господарство як частини національного аграрного законодавства у сфері тарифного й нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарських товарів, застосування спеціальних захисних заходів щодо імпорту таких товарів, захисту від субсидованого імпорту, здійснення контролю за обсягом і якістю імпортованих сільськогосподарських товарів на засадах оптимального поєднання протекціонізму національного товаровиробника й лібералізації міжнародної торгівлі, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських товарів, продовольчої безпеки, збереження довкілля з урахуванням передбачених

законом обмежень, заборон щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами з метою забезпечення сталого економічного та соціального розвитку українського суспільства.

7. Доведено, що право доступу до ринку сільськогосподарських товарів у рамках СОТ передбачає, насамперед, створення правових та інших умов для українських сільськогосподарських товаровиробників й інших суб'єктів господарювання вільно, без особливих перешкод мати можливість експортувати сільськогосподарські товари на ринки інших держав-членів СОТ на принципах вільної торгівлі товарами, закріплених в Угоді про створення СОТ, у багатосторонніх угодах, а також в Угоді з Європейським Союзом про Зону вільної торгівлі.

Право доступу до ринку держав-членів СОТ у формі експорту українських сільськогосподарських товарів потрібно розглядати крізь призму закріплених у нормах Конституції України, Угоді про сільське господарство СОТ й інших багатосторонніх угодах, у законах й підзаконних нормативних актах принципів, правил, обмежень, заборон, способів щодо продажу визначених в Угоді про сільське господарство СОТ сільськогосподарських товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з вивезенням цих товарів через митний кордон України, включаючи й реекспорт товарів.

8. Визначено поняття внутрішньої державної підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників в контексті норм і положень Угоди про сільське господарство СОТ як врегульовану нормами названої Угоди та іншими багатосторонніми Угодами цієї організації, нормами Конституції України й іншими законами та нормативними актами організаційно-правову діяльність органів державної влади, територіальних громад, яка спрямована на виконання взятих Україною зобов'язань щодо зменшення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а також на створення правових, фінансових, економічних, інвестиційних й інших умов, які дають змогу сільськогосподарським товаровиробникам виготовляти сільськогосподарську продукцію та реалізовувати на ринку конкурентні сільськогосподарські товари, гарантувати продовольчу безпеку, збереження довкілля, сталий розвиток села.

Внесено пропозиції щодо закріплення основних принципів державної підтримки, відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ, у чинному законодавстві України й розроблення Стратегії державної підтримки сільського господарства, у якій визначити програми, які повинні бути розроблені, схвалені на рівні Кабінету Міністрів України, щоб забезпечити реалізацію юридичної моделі державної підтримки, яка передбачена в Угоді про сільське господарство СОТ в Україні з урахуванням Угоди з Європейським Союзом щодо Зони вільної торгівлі.

9. Розкрито стан, тенденції сучасного аграрного законодавства в частині забезпечення виконання санітарних, ветеринарних, фітосанітарних вимог у сфері виробництва, переробки й реалізації сільськогосподарської продукції у контексті Угоди СОТ «Про застосування санітарних і фітосанітарних заходів», які свідчать про те, що Україна поступово гармонізовує національне законодавство щодо додержання санітарних та фітосанітарних заходів у сільському господарстві з

урахуванням вимог законодавства Європейського Союзу відповідно до Угод про асоціацію України з ЄС та про Зону вільної торгівлі з метою уніфікації принципів, правил, норм, стандартів, регламентів щодо безпечності і якості сільськогосподарської продукції, харчових продуктів, безпечного довкілля.

Обґрунтовано, що одним із перспективних напрямів застосування фітосанітарних заходів в Україні є забезпечення якості, конкурентоспроможності та екологічної безпеки сільськогосподарської продукції рослинництва за допомогою розвитку органічного землеробства, посилення державного контролю за використанням пестицидів та агрохімікатів, обмеження використання генетично модифікованих організмів, державної підтримки виробництва екологічно чистої та безпечної сільськогосподарської продукції, гармонізації національних стандартів якості продукції рослинництва з міжнародними вимогами.

10. Сформульовано визначення поняття «торгові суперечки СОТ» як розбіжності, які виникають між членами СОТ у зв'язку із порушенням або недодержанням принципів, норм і вимог Угод СОТ та взятих зобов'язань щодо доступу сільськогосподарських товарів на ринки держав-членів СОТ, здійснення експортно-імпортних операцій із сільськогосподарськими товарами, надання внутрішньодержавної допомоги сільському господарству, застосування заходів санітарного, фітосанітарного контролю до безпечності та якості сільськогосподарської продукції, проходження її через митні процедури й державний контроль.

Визначено коло фактичних підстав для суперечок: невинуваті заходи стосовно вимог до якості товарів, що імпортуються; завищення податкових або акцизних зборів на імпортувану продукцію, порівняно з аналогічною вітчизняною; введення кількісних обмежень на імпорт; перевищення ступеня можливого субсидування й розміри встановлення відповідного компенсаційного мита; необґрунтовані захисні заходи для імпорту; пільгові поштові збори для національної продукції, порівняно з іноземною; введення заборон ввезення продукції тваринництва, виробленої з використанням гормональних препаратів; створення патентних перешкод для ввезення іноземних товарів; карантинні обмеження імпорту; правомірність антидемпінгових процедур і т. ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

Правові проблеми реалізації Угоди про сільське господарство СОТ в Україні : монографія / Андрій Вікторович Духневич. – Луцьк : Вежа –Друк, 2016. – 400 с.

Рецензія:

Сидор В. Д. Рецензія на монографію А. В. Духневича «Правові проблеми реалізації Угоди про сільське господарство СОТ в Україні» / В. Д. Сидор // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2016. – № 10. – С. 50–52.

Наукові статті у фахових виданнях із юридичних наук:

1. Духневич А. В. Місце сільського господарства в міжнародній торгівлі для країн-членів СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Ужгородського національного

університету : Серія «Право. – Вип. 14. Ч. 2. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2010. – С. 392–395.

2. Духневич А. В. Результати членства України у СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Серія юридична : зб. наук. пр. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – Вип. 1 (1). – С. 283–290.

3. Духневич А. В. Механізм врегулювання суперечок в рамках СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Вип. 15. – Ч. 1. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2011. – С. 106–109.

4. Духневич А. В. Проблеми та перспективи договірної регулювання аграрних правовідносин у галузі рослинництва в умовах членства України в СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Серія юридична : зб. наук. пр. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – Вип. № 4. – С. 90–99.

5. Духневич А. В. Приведення законодавства України у сфері АПК у відповідність до вимог СОТ / А. В. Духневич // Науковий журнал Право і суспільство Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2012. – № 2. – С. 93–96.

6. Духневич А. В. Місце і предмет регулювання угоди про сільське господарство в системі права СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Серія юридична : зб. наук. праць. – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – Вип. 3. – С. 88–93.

7. Духневич А. В. Правове регулювання державного субсидування експорту сільськогосподарської продукції в праві СОТ. // Правовий часопис Донецького університету : наук. журн. – Донецьк, 2012. – № 1(27). – С. 17–25.

8. Духневич А. В. Співвідношення угоди про сільське господарство з іншими договорами системи угод права СОТ / А. В. Духневич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – Київ : ДП «Українська правова інформація», 2012. – № 12 (134). – С. 50–56.

9. Духневич А. В. Вплив вступу України до СОТ на галузь рослинництва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Вип. 20. – Ч. 1. Т. 3. – Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2012. – С. 16–18.

10. Духневич А. В. Концепція особливого правового режиму для міжнародної торгівлі сільськогосподарськими продуктами в контексті права СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Вип. 20. – Ч. II. – Том 3. – Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2012. – С. 157–160.

11. Духневич А. В. Правове регулювання внутрішньодержавної підтримки національних виробників сільськогосподарської продукції в праві СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Вип. 21. – Ч. I. – Т. 2. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 85–88.

12. Духневич А. В. Особливості правового застосування санітарних та фітосанітарних заходів в умовах участі України у СОТ / А. В. Духневич // Науковий

вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Вип. 22. – Ч. I. – Т. 2. – Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2013. – С. 72–76.

13. Духневич А. В. Методологічні принципи формування національної агропродовольчої стратегії в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич // Бюлетень міністерства юстиції України. – Київ : ДП «Українська правова інформація», 2013. – № 10 (144). – С. 107–113

14. Духневич А. В. Нормативно-правове регулювання забезпечення Україною екологічної безпеки сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ / А. В. Духневич // Бюлетень міністерства юстиції України. – Київ : ДП «Українська правова інформація», 2014. – № 1 (147). – С. 93–100.

15. Духневич А. В. Правове регулювання фітосанітарного контролю в Україні у відповідності до норм СОТ / А. В. Духневич // Наукове видання «Юридичний вісник». – Одеса : Редакційно-видавничий відділ НДЧ Національного університету «Одеська юридична академія», 2014. – № 2. – С. 289–294.

16. Духневич А. В. Організаційно-правове забезпечення гармонізації національних фітосанітарних стандартів і процедур України з вимогами СОТ / А. В. Духневич // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Юридичні науки». – Херсон : Вид. дім «Гельветинка», 2014. – Вип. 1. – Том 2. – С. 19–24.

17. Dukhnevych A. Wpływ norm Porozumienia w sprawie rolnictwa na bezpieczeństwo żywnościowe krajów członkowskich WTO / A. Dukhnevych // Історико-правовий часопис : журнал. – Луцьк : Східноєроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – № 2 (4). – С. 79–83.

18. Духневич А. В. Зобов'язання України щодо продовольчої безпеки, відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство» / А. В. Духневич // Історико-правовий часопис : журнал. – Луцьк : Східноєроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 2 (6). – С. 92–97.

Наукові статті у фахових електронних виданнях із юридичних наук:

1. Духневич А. В. Світова організація торгівлі (СОТ) – основа правової системи міжнародної торгівлі / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 3. – С. 01–05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-3/10davsmt.pdf>

2. Духневич А. В. Регулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією в рамках ГАТТ/СОТ / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 4. – С. 01–05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-4/10davrgs.pdf>

3. Духневич А. В. Тенденції, перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 1. – С. 01–05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-1/11davuus.pdf>

Духневич А. В. Формування державної політики щодо розвитку аграрного сектору в умовах СОТ / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. –

№ 2. – С. 01–05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-2/11davvus.pdf>

5. Духневич А. В. Удосконалення аграрного законодавства, як складова державної аграрної політики України як члена СОТ / А. В. Духневич // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 268–274 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11davjcc.pdf>

6. Духневич А. В. Сільське господарство в умовах членства України в СОТ / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 3. – С. 01–05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-3/11davvvs.pdf>

7. Духневич А. В. Ступінь відповідності аграрного законодавства України вимогам і стандартам СОТ / А. В. Духневич // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 243–250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11davicc.pdf>

8. Духневич А. В. Підсумки, прогнози та перспективи договірного регулювання аграрних правовідносин у галузі тваринництва в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 233–239 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11davvvc.pdf>

Наукові статті у фахових виданнях із юридичних наук інших держав:

1. Духневич А. В. Механизм обеспечения выполнения Украиной обязательств по продовольственной безопасности в соответствии с соглашением ВТО «О сельском хозяйстве» // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – № 7 (85). – Июль 2013. – Курск : ООО «Призма», 2013. – С. 40–43.

2. Духневич А. В. Правовое обеспечение применения санитарных мер в условиях участия Украины в ВТО / А. В. Духневич // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – № 8 (86). – Июнь 2013. – Курск : ООО «Призма», 2013. – С. 44–47.

3. Духневич А. В. Организационно-правовое обеспечение применения в Украине санитарных и фитосанитарных мер в соответствии с требованиями ВТО / А. В. Духневич // *Legea § i viaț a*. – 2013. – Categoria C. – Nr. 8/1 (260). – С. 32–36.

4. Духневич А. В. Особенности организационно-правового обеспечения санитарных мер в условиях участия Украины в ВТО / А. В. Духневич // *Legea § i viaț a*. – 2013. – Categoria C. – Nr. 9/2 (261). – С. 147–151.

5. Andrij Duchnewycz. Zobowiązania prawne Ukrainy w rolnictwie wobec reżimów eksportowych i ochrony taryfowej w ramach WTO / Andrij Duchnewycz // *Wiedza Prawnicza*. – 2013. – Nr. 3. – S. 88–98 – ISSN: 2080-4202

6. Andrij Duchnewycz. Regulacje WTO dostępu produktów rolnych na rynek wewnętrzpaństwowy / Andrij Duchnewycz // *Wiedza Prawnicza*. – 2013. – Nr. 4. – S. 67–76.

7. Духневич А. В. Организационно-правовое обеспечение применения фитосанитарных мероприятий в Украине в соответствии с нормами ВТО / А. В. Духневич // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – № 2 (92). – Февраль 2014. – Курск : ООО «Призма», 2014. – С. 48–50.

Матеріали наукових конференцій, статті у наукових виданнях:

1. Духневич А. В. Вступ України до СОТ, сподівання і наслідки / А. В. Духневич // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 червня 2010 р. Луцьк, 2010. – С. 174–177.
2. Духневич А. В. Угода СОТ про сільське господарство – наслідки для України / А. В. Духневич // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 10–11 вересня 2010 р.) : зб. наук. праць / за заг. ред. А. М. Статівки та ін. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – С. 94–97.
3. Духневич А. В. Регулювання сільськогосподарських правовідносин в умовах Світової організації торгівлі / А. В. Духневич // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Юридичні науки. – 2010. – № 24. – С. 26–30.
4. Духневич А. В. Переговори Доха-раунду щодо подальших перспектив розвитку аграрних відносин. // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами VIII Між нар. наук.-практ. конф., 17–19 червня 2011 р. Луцьк, 2011. – С. 211–214.
5. Духневич А.В. Ринок та конкурентоспроможність зерна в умовах членства України в СОТ. // Пріоритетні напрями розвитку законодавства України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Запоріжжя, 10–11 листоп. 2011 р. : у 3-х ч. – Запоріжжя, Запорізь. міська громад. Орг. «Істина», 2011. – Ч. 2. – С. 88–91.
6. Духневич А. В. Проведення переговорів щодо галузі тваринництва в рамках Доха раунду / А. В. Духневич // Людина і закон: публічно-правовий вимір : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «VII Прибузькі юридичні читання», 25–26 листоп. 2011 р. – Миколаїв : Іліон, 2011. – С. 267–269.
7. Духневич А. В. Ринок цукру та кондитерських виробів в умовах участі України в СОТ // Юридична наука: політичні, економічні та соціальні витoki сьогодення : міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 1–2 груд. 2011 р. у 2-х т. – Київ : Центр правових наук. дослідж., 2011. – Т. 1. – С. 89–91.
8. Духневич А. В. Виконання аграрно-правових зобов'язань України щодо експортних режимів і тарифного захисту у рамках СОТ / А. В. Духневич // Часопис Національного університету «Острозька академія». – Серія «Право». – 2011. – № 2(4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11davurs.pdf>
9. Духневич А. В. Нормативно-правове регулювання аграрних правовідносин у галузі рослинництва в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич // Верховенство право, законність та права людини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 груд. 2012 р.. – Київ : Центр правових наук. дослідж., 2012. – С. 60–61.
10. Духневич А. В. Підтримка сільського господарства як складова аграрної політики держави та умови СОТ щодо її здійснення / А. В. Духневич // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.,

м. Запоріжжя, 30 черв. 2012 р. – Запоріжжя : Запорізі. міська громад. Орг. «Істина», 2012. – С. 62–63.

11. Духневич А. В. Проблеми правового регулювання обороту генетично модифікованих організмів в праві СОТ / А. В. Духневич // Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права: матеріали круглого столу, м. Київ, 19 жовт. 2012 р. – Київ, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://law.univ.kiev.ua/roundtable-zemel-ekol>

12. Духневич А. В. Законодавче забезпечення договірною регулювання аграрних правовідносин в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич, Т. О. Шиманська // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. за матеріалами ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, 22–23 берез. 2013 р. – Луцьк : ПП Петринка А.Ю., 2013. – С. 441–443.

13. Духневич А. В. Система винятків Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГААТ 1947) / А. В. Духневич // «Перспективные направления развития современной юридической науки» : материалы междунар. науч.-практ. конф. – Симферополь : Науч. объединение «Юридическая мысль», 2013. – С. 141–143.

14. Духневич А. В. Спеціальні і допоміжні принципи міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами / А. В. Духневич // Science – od teorii do praktyki Zbiór raportów naukowych (29.03.2013. – 31.03.2013) – Sopot : Wydawca Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – S. 55–58.

15. Духневич А. В. Законодавче забезпечення аграрних організаційно-правових відносин в умовах участі України в СОТ в доктрині аграрного права / А. В. Духневич // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами Х Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 7–8 черв. 2013 р. Луцьк, 2013. – С. 281–283.

16. Духневич А. В., Духневич І.В. Торговля сільськогосподарськими товарами в рамках Генеральної Угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) / А. В. Духневич, І. В. Духневич // Історико-правовий часопис : журнал. – Луцьк : Східноєроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 1. – С. 93–98.

17. Духневич А. В. Регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами в рамках Світової організації торгівлі / А. В. Духневич // Історико-правовий часопис : журнал. – Луцьк : Східноєроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 2. – С. 83–88.

18. Духневич А. В. Дослідження організаційно-правових проблем регулювання аграрних правовідносин в умовах участі України в СОТ у доктрині аграрного права / А. В. Духневич // Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права: Збірник матеріалів круглого столу (24 трав. 2013 р.) / за ред. М. В. Шульги, Д. В. Саннікова. – 2013 ; Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національна академія правових наук України. – С. 85–86.

19. Духневич А. В. Адаптації законодавства України у сфері фітосанітарних заходів до стандартів СОТ / А. В. Духневич // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. за матеріалами Х Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, 21–22 берез. 2014 р. – Луцьк : Оконська А. Ю. 2014. – С. 258–260.

20. Духневич А. В. Гармонізація фітосанітарних стандартів якості сільськогосподарської продукції України з вимогами СОТ / А. В. Духневич // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами XI Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 13–14 черв. 2014 р. – С. 158–160.

21. Духневич А. В. Систематизація принципів за ступенем їх юридичної сили і значення для міжнародної торгівлі в праві СОТ / А. В. Духневич // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами XII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 26–27 черв. 2015 р. – С. 146–148.

22. Духневич А. В. Виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпеки сільськогосподарських товарів, відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство» / А. В. Духневич // Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи: зб. матеріалів круглого столу, 30–31 жовт. 2015 р. / за заг. ред. М. В. Шульги. – Харків : Вид-во ТОВ «Оберіг», 2015 – С. 59–61.

23. Духневич А. В. Методологічні принципи стратегії розвитку аграрного сектору економіки України в умовах членства в Світовій організації торгівлі / А. В. Духневич // Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали круглого столу (Харків, 4 груд. 2015 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2015. – С. 114–116.

24. Духневич А. В. Перспективи розвитку та удосконалення аграрного законодавства відповідно до вимог СОТ. Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку : матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 трав. 2016 р.) / за ред. М. В. Краснової, Т. О. Коваленко; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Чернівці : Кондратов А. В., 2016. – С. 188–190.

25. Духневич А. В. Врегулювання суперечок в рамках СОТ / А. В. Духневич // Актуальні питання реформування правової системи : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф (Луцьк, 24–25 черв. 2016 р.) – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – С. 189–191.

АНОТАЦІЯ

Духневич А. В. Організаційно-правове забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сільському господарстві України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2016.

Дисертація є першим у вітчизняній аграрно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням методологічних, теоретичних, законодавчих основ і практичних проблем організаційно-правового забезпечення реалізації угод Світової організації торгівлі у сільському господарстві України.

У роботі розкрито юридичну природу Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ, досліджено особливості норм Угоди про сільське

господарство СОТ, проведено їх класифікацію, проаналізовано їх зміст та визначено функціональне призначення в механізмі правового регулювання аграрних відносин.

Сформульовано визначення понять «доступ до ринку», «внутрішня державна підтримка сільського господарства» як аграрно-правових категорій та розкрито їх суть.

Досліджено інституційно-функціональне забезпечення реалізації Угоди про сільське господарство та інших багатосторонніх угод СОТ в організаційній структурі СОТ та органами державної влади України.

У дисертації сформульовано наукові висновки й зроблено рекомендації спрямовані на розвиток системи та структури аграрного права, удосконалення аграрного законодавства, механізму правового регулювання аграрних відносин в умовах членства України в СОТ.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, угоди СОТ, сільське господарство, організаційно-правове забезпечення, доступ до ринку, внутрішня підтримка, врегулювання суперечок, аграрне законодавство.

АННОТАЦІЯ

Духневич А. В. Организационно-правовое обеспечение реализации соглашений Всемирной торговой организации в сельском хозяйстве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.06 – земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2016.

Диссертация является первым в отечественной аграрно-правовой науке комплексным монографическим исследованием методологических, теоретических, законодательных основ и практических проблем организационно-правового обеспечения реализации соглашений Всемирной торговой организации в сельском хозяйстве Украины.

В работе раскрыта юридическая природа Соглашения по сельскому хозяйству и других многосторонних соглашений ВТО, которые по своему содержанию, структуре, юридической силе, функциональному назначению имеют двойной правовой статус в системе украинского аграрного законодательства, а именно: как международно-правовые соглашения, которые одновременно являются также частью национального законодательства и потому подлежат применению наравне с другими законами и нормативными актами, а в случае возникновения коллизии с национальными законами имеют приоритет над последними в применении, поэтому расширение сферы действия настоящего Соглашения на внутригосударственные аграрные отношения непосредственно влияет на систему, структуру и содержание аграрного законодательства, его количественные и качественные характеристики, а также на устоявшиеся в теории аграрного права концептуальные подходы к систематизации аграрного законодательства, его адаптации к законодательству ЕС.

Исследованы особенности норм Соглашения по сельскому хозяйству ВТО, проведена их классификация, проанализированы их содержание и определены функциональное назначение в механизме правового регулирования аграрных отношений.

Сформулировано определение понятий «доступ к рынку», «внутренняя государственная поддержка сельского хозяйства» как аграрно-правовых категорий и раскрыта их суть.

Исследованы институционально-функциональное обеспечение реализации Соглашения о сельском хозяйстве и других многосторонних соглашений ВТО в организационной структуре ВТО и органами государственной власти Украины.

Сделан вывод, согласно которому юридический факт членства Украины в ВТО и интеграции государства в Европейское пространство обязывает органы государственной власти формировать государственную аграрную политику, направленную на соблюдение в Украине требований Соглашения по сельскому хозяйству и других многосторонних соглашений ВТО как части национального законодательства, а также выполнение взятых Украиной обязательств по организационно-правовому обеспечению гармонизации и имплементации аграрного законодательства с нормами и правилами соглашений ВТО, активизации взаимодействия органов государственной власти и местного самоуправления с частным сектором в сельском хозяйстве.

Научно аргументирована необходимость расширения прав частных лиц и возможности их участия в решении споров ВТО как положительная и неотвратимая тенденция его развития путем создания комплексной процедуры и правил представления физическими и юридическими лицами заявлений на предмет целесообразности инициирования Украиной споров в рамках ВТО, ключевыми элементами которой будут выступать оценка уровня вреда для государства, установление целесообразности инициирования спора сквозь призму экономических и политических последствий для государства, разработку проекта жалобы.

Сформулирована научная позиция относительно того, что составной частью системы права ВТО должно быть сельскохозяйственное право как отдельный правовой институт, который охватывает не только нормативные принципы, правила и требования ВТО, но и институциональные элементы этой организации, что должны обеспечивать достижение целей и задач этой организации, а также выполнение государствами-членами ВТО взятых обязательств.

Предлагается совокупность правовых норм в системе аграрного права, функциональное назначение которых направлено на регулирование общественных отношений, что возникают, изменяются и прекращаются в связи с осуществлением права на доступ аграриев к рынкам государств-членов ВТО, организационно-правовое обеспечение внутригосударственной поддержки сельского хозяйства соответственно Соглашению о сельском хозяйстве ВТО и другим многосторонним соглашениям, продовольственной безопасности, защиты нарушенных прав сельскохозяйственных товаропроизводителей и законных интересов государства в организационной структуре ВТО выделить в отдельные правовые институты, которые должны быть внесены в учебные программы по аграрному праву.

В диссертации сформулированы научные выводы и сделаны рекомендации, направленные на развитие системы и структуры аграрного права, усовершенствование аграрного законодательства, механизма правового регулирования аграрных отношений в условиях членства Украины в ВТО.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, Соглашение ВТО, сельское хозяйство, организационно-правовое обеспечение, доступ к рынку, внутренняя поддержка, урегулирование споров, аграрное законодательство.

SUMMARY

Duhnevych A. V. Organizational and Legal Support of the WTO Agreements Implementation in Ukrainian Agriculture. – Should be Treated as a Manuscript.

The dissertation for obtaining scientific degree of Doctor of Juridical Science, speciality 12.00.06 Land law; Agrarian law; Environmental law; Natural resource law. - Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2016.

In the national agrarian-legal science, the dissertation is the first complex monographic research of methodological, theoretical and legal fundamentals and practical problems of organizational and legal support of the implementation of WTO agreements in Ukrainian agriculture.

The dissertation reveals the legal nature of the WTO Agreement on Agriculture and other multilateral agreements, investigates peculiarities of norms of the WTO Agreement on Agriculture, makes classification, analyzes their content and defines functional purpose in the mechanism of legal regulation of agrarian relations.

Definitions of «market access» and «internal state support of agriculture» as agro-legal categories are formulated and their essence is revealed.

Institutional and functional support of the implementation of the Agreement on Agriculture and other WTO multilateral agreements in the WTO organizational structure and by bodies of State Authority of Ukraine are investigated.

In the dissertation scientific conclusions and recommendations, aimed at the system and structure development of agricultural law, improvement of agricultural legislation and mechanism of legal regulation of the agrarian relations in Ukraine's WTO membership are made.

Key words: World Trade Organization, the WTO Agreement, agriculture, organizational and legal implementation, market access, domestic support, dispute settlement, agricultural legislation.